

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД СТВОРЕННЯ ЦЕНТРІВ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ У ПТНЗ

У статті висвітлено роль методичного супроводу в створенні, роботі, координуванні діяльності центрів консультування з професійної кар'єри учнів ПТНЗ згідно з сучасними вимогами та підходами.

Розкрито суть поняття «методичний супровід» та наголошено на важливості методичного супроводу як цілісної системи дій і заходів щодо становлення професійної кар'єри учнів.

Зазначено, що особливості методичного супроводу потребують системного розвитку необхідних професійних компетентностей як у методистів Навчально (науково) методичних центрів ПТО, так і методистів ПТНЗ. Окреслено форми і методи навчання й консалтингу координаторів як вагомі структурні компоненти необхідні для успішного функціонування центрів консультування.

Показано напрями, за якими повинен здійснюватись методичний супровід центрів консультування, та описано ряд відповідних завдань.

Запропоновано орієнтовний поділ методичного супроводу на етапи, а саме: планування і підготовка, супровід, використання результатів навчального процесу, відібрані заходи та їх підтримка, підсумковий аналіз.

Наголошено на важливості функції методистів Навчально-методичних центрів ПТО, робота яких є «містком» між напрацюваннями науковців та координаторами центрів консультування з професійної кар'єри.

Зазначено, що сучасний методист ПТНЗ має бути обізнаний у особливостях професійного консультування з питань кар'єри та виступати при необхідності координатором діяльності центру.

Ключові слова: професійна кар'єра, центр консультування, методичний супровід, методист.

Methodological support of creating the centres of consulting of professional career in vocational and technical institutions

The article highlights the role of methodological support in establishing, operating, coordinating the activities of centres of counselling for professional career of students of vocational and technical institutions in accordance with modern requirements and approaches.

It is revealed the essence of the concept of «methodological support» and noted the importance of methodological support as an integrated system of actions and measures for the career development of students.

It is also noted that particular methodological support of the system requires the development of necessary professional competences both in the methodists of educational (scientific) methodological centers of the PTO and the Methodists of vocational and technical institutions. It is specified the forms and methods of training and consulting coordinators as important structural components which are necessary for the successful functioning of the centres.

It is shown the way of directions how the methodological support of counselling centres should be provided and it is also described a number of appropriate tasks.

It is proposed an approximate division of methodical support in stages, namely: planning and preparation, using the results of the educational process, the selected projects and support, the final analysis.

It is emphasized on the importance of methodists' functions of Educational-methodical centers of the PTO, which work appears to be a «bridge» between the practices of scientists and coordinators of centres for professional careers. It is noted that modern methodist of vocational and technical institutions should be aware of the peculiarities of the professional careers guidance and act as a coordinator of the centre's activities if it is needed.

Key words: professional career, the center of consulting, methodological support, methodist.

Вступ. В умовах реформування бути конкурентоспроможним на ринку праці можливо за умови обґрунтованого вибору професії, отримання якісної освіти, набуття умінь поведження на виробництві та прагнення до професійного зростання.

Сучасне суспільство потребує кваліфікованого робітника, професійно компетентного, який вільно і критично мислить, готовий до самовдосконалення, проектування стратегії власного професійного розвитку та здатного самоактуалізуватися в професійній діяльності.

Наразі недостатній рівень готовності учнівської молоді до професійної діяльності, багато в чому обмежує її можливості приймати оптимальні рішення щодо розвитку своєї подальшої трудової діяльності, планування професійної кар'єри й успішної адаптації до динамічного ринкового середовища [1].

Необхідно зазначити, що розвиток професійної кар'єри учнів ПТНЗ є наскрізним, поетапним процесом, який інтегрує всі види вдосконалення та є системоутворюючим компонентом професійно-педагогічної діяльності. Значна частина життя людини заповнюється професійною діяльністю і якщо в цій діяльності належним чином реалізується особистість, тобто реалізуються її потреби, інтереси, здібності, творчі можливості, то особистість відчуває себе комфортно та використовує свій особистісний потенціал. Реалізуватись і досягти поставленої мети можливо у разі підготовки особистості не тільки до професійної діяльності але й до кар'єрного зростання, наприклад шляхом надання консультацій.

Постановка проблеми. Професійне консультування з питань планування кар'єри доцільно проводити на базі центрів, які необхідно створити у кожному професійно-технічному навчальному закладі. Створення центрів консультування з професійної кар'єри для учнів ПТНЗ потребує відповідного методичного супроводу щодо його організації та діяльності майбутніх координаторів центрів у напрямі проведення навчальних семінарів, діагностування, тестування, анкетування, відстеження змін у планах учнів, створення баз даних з тематики курсів за вибором, вивчення мотивів вибору майбутнього робочого місця та ін.

Сьогодення вказує на те, що професійне консультування повинне здійснюватись за зразком, який складається з двох взаємопов'язаних сторін: прийняття учнями рішення про свій професійний вибір та впливу на мотиваційну сферу учня з метою формування професійних намірів відповідно до суспільних потреб.

Наразі актуальною є **проблема** створення центрів консультування з професійної кар'єри для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Створення, робота, координування діяльності цих центрів потребує відповідного методичного супроводу згідно з сучасними вимогами та підходами.

Аналіз літературних джерел. Так, питанням методичного супроводу присвячені напрацювання О. Дьоміна, В. Жук, В. Зайчук, І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Сисоевої, О. Щербак, В. Ястребової та ін. Проблеми підготовки учнівської молоді до планування професійної кар'єри приділяли увагу в своїх працях такі науковці, як: Д. Закатнов, В. Лозовецька, В. Любарець, О. Моріна, А. Нікуліна, В. Орлов та ін.

Аналіз різних досліджень свідчить про обмежений обсяг необхідних матеріалів для системи професійно-технічної освіти щодо методичного супроводу центрів консультування з професійної кар'єри.

Мета статті обґрунтувати доцільність використання методичного супроводу, в процесі створення центрів консультування з професійної кар'єри для учнів ПТНЗ та розкрити особливості напрямів, підходів, вимог та етапів методичного супроводу.

Виклад основного матеріалу. Професійна освіта нині потребує якісного методичного супроводу Навчально (науково)-методичними центрами ПТО, які на територіальному рівні зможуть оптимально забезпечувати координаційний процес створення центрів консультування з професійної кар'єри для учнів ПТНЗ.

Науковець Л. Таріта розглядає методичний супровід як педагогічний метод «навчання людини мистецтву самостійно з найбільшою ефективністю вирішувати ті проблеми (професійні й особисті), які виникли у нього в процесі життєдіяльності. Супроводжуючий не вирішує проблему за супроводжуваного, а вчить його знаходити (винаходити або запозичувати) найбільш розумні рішення...» [2].

Методичний супровід створення центрів консультування з професійної кар'єри учнів ПТНЗ — це комплекс психолого-педагогічних, соціальних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, а також неформальних і формальних правил, методів, принципів, ціннісних орієнтирів і організаційних форм. Як цілісна система дій та заходів щодо становлення професійної кар'єри учнів, методичний супровід повинен бути інноваційно-гнучким та відповідати процесам реформ в освіті.

Вимоги до методичного супроводу створення центрів консультування з професійної кар'єри у професійно-технічній освіті (ПТО) зумовлені нормативно-правовим забезпеченням, галузевим спрямуванням навчального закладу, показниками його діяльності та прагненням до впровадження новітніх освітніх технологій. Ці процеси потребують системного розвитку професійної компетентності майбутніх координаторів (консультантів) центрів.

Методичний супровід створення центрів консультування професійної кар'єри у ПТНЗ передбачає перелік наступних дій, а саме: розробку теоретико-методологічних основ діяльності центру; визначення сучасних чинників і принципів, що впливають на їх створення; обґрунтування на теоретичному рівні моделі функціонування центрів та напрямів їх діяльності; апробування методики діагностики і розвитку центру.

Так, методичний супровід створення центрів консультування повинен здійснюватись за такими напрямками:

- розвиток функцій координування, консультування, менеджменту;
- уміння приймати управлінське рішення;
- методичний підхід до функцій контролю і коригування;
- науковий підхід до прогнозування;
- вдосконалення організаційних функцій.

Відповідно методичний супровід передбачає виконання таких завдань:

1. Аналіз роботи та окреслення проблем, які є на перешкоді створення центрів консультування учнів ПТНЗ з професійної кар'єри.
2. Розробка програми науково-методичного забезпечення діяльності центру.
3. Визначення основних ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності майбутніх випускників, розуміння їх проблем у майбутній професійній діяльності, готовності до підвищення кваліфікаційного рівня та обізнаності в соціально-економічних проблемах.
4. Здійснення диференційованого підходу до вибору форм і методів методичної роботи згідно з окресленими напрямками роботи центрів.
5. Запровадження нестандартних, інноваційних форм методичної роботи як необхідної умови для створення центрів консультування з професійної кар'єри.

До прикладу розглянемо різноманітні форми методичної роботи у напрямі розвитку професійної кар'єри учнів ПТНЗ, які можуть бути представлені проектною діяльністю, науково-практичними конференціями, семінарами, проведенням презентаційних заходів, зорієнтованих на поширення в межах міста і області інформації про галузеве спрямування кожного професійно-технічного закладу.

Відповідно супровід професійної діяльності майбутніх координаторів центрів професійної кар'єри може здійснюватися через професійний тренінг, моделювання, консультування, модерацію, супервізію.

У професійних тренінгах переважають мотиви співробітництва, прагнення до професійного та особистісного зростання, що випливає з парадигми інформаційної взаємодії, заснованої не так на конкуренції, як на кооперації.

Одним із провідних типів методичного супроводу діяльності координаторів і педагогів є консультування, яке спрямоване на розв'язання проблеми і внесення позитивних змін у діяльність окремого спеціаліста або організації в цілому.

Британська асоціація консультування визначає консультування як процес, під час якого «людина, яка бере на себе регулярно або тимчасово роль консультанта, відкрито і виразно пропонує і погоджується присвятити свій час, увагу і повагу іншій людині або людям, які тимчасово будуть в ролі його клієнтів» [CCETSW, Requirements and Regulations for the Diploma in Social Work, London, 1989].

Модерування — діяльність, спрямована на розкриття потенційних можливостей працівника та його здібностей. Модерування націлене на розкриття внутрішнього потенціалу фахівця.

Супервізія — система професійної підтримки фахівців, зокрема консультантів. Основне завдання супервізії — рішення емоційних проблем і запобігання помилок, пов'язаних з особливостями цієї сфери діяльності. Може здійснюватися у вигляді консультацій, або у вигляді групових зустрічей.

Ефективними в практиці методичної роботи Навчально (науково) методичних центрів професійно-технічної освіти виступають семінари з елементами методичного тренінгу; семінари-презентації, семінари з використанням методів ігрового моделювання. А також постійні управлінські практикуми, методичні тренінги, салони управлінських ідей, майстер-класи, навчально-виробнича студія, яка може бути реалізована як спільний проект ПТНЗ і роботодавців або соціальних партнерів та стати дієвою формою професійного консультування учнів, що оптимально задовольнить у майбутньому їх особистісні й професійні потреби та буде відповідати вимогам часу й суспільним запитам.

Вищезазначене дає підстави актуалізувати проблему методичного супроводу створення центрів консультування учнів ПТНЗ з професійної кар'єри та окреслити поетапність цього процесу (табл. 1).

Діяльність координатора центру повинна бути спрямована на розвиток умінь використовувати власний потенціал і досвід та формувати вміння впорядковувати свої знання, вирішувати проблеми, робити запити до різних баз даних, організовувати консультування, працювати з документами й інформацією тощо. Велика кількість нормативних актів та тих змін, які постійно до них вносяться, з метою вдосконалення та усунення протиріч, без сумніву, впливає на діяльність координатора центру та потребує додаткової компетенції у його професійній діяльності.

Сучасний координатор (консультант) центру повинен:

- бути обізнаним в особливостях професійного консультування з питань кар'єри;
- аналізувати і надавати учням інформацію про стан і тенденції ринку праці, про вимоги роботодавців;
- формувати банк вакансій за спеціальностями ПТНЗ;
- проводити тестування та інформаційну підтримку учнів і випускників ПТНЗ у сфері працевлаштування;
- впроваджувати соціально-правову освіту учнів та допомагати в плануванні і розвитку ефективної кар'єри на ринку праці;
- співпрацювати з підприємствами та організаціями, які виступають у якості роботодавців для учнів і випускників;
- взаємодіяти з місцевими органами самоврядування, з органами державної служби зайнятості населення, громадськими організаціями та об'єднаннями, зацікавленими в покращенні процесу працевлаштування випускників на ринку праці;

- проводити поіменний моніторинг професійної діяльності випускників та аналізувати ефективність працевлаштування випускників ПТНЗ;
- створювати умови для залучення молоді до нових видів діяльності;
- розробляти і впроваджувати програми розвитку соціальної компетентності учнів, необхідні для кар'єрного росту на ринку праці;
- сприяти проведенню різноманітних заходів (ярмарки вакансій, презентації підприємств і організацій роботодавців, дні кар'єри, різноманітні професійні конкурси та ін.).

Таблиця 1

Етапи методичного супроводу центрів консультування з професійної кар'єри у ПТНЗ

Етапи супроводу	Напрями діяльності
Планування і підготовка	Визначення потреб у супроводі і підтримці серед координаторів центрів і педагогічних працівників. Розробка концепції супроводу. Пошук джерел підтримки і навчання. Розробка методичних супровідних матеріалів. Визначення критеріїв оцінки ефективності супроводу
Супровід	Розширення знань і розвиток навичок координаторів. Актуалізація внутрішніх сил і резервних можливостей. Консультування з конкретних проблем. Інформаційна й аналітична підтримка, забезпечення методичними розробками. Допомога в пошуку оптимальних технологій і методик
Використання результатів навчального процесу	Закріплення засвоєних стратегій і набуття навичок. Внесення змін і доповнень у практичну діяльність. Аналіз професійно-педагогічної діяльності та взаємне навчання координаторів
Відібрані заходи та їх підтримка	Неформальний контроль і відстеження змін у діяльності координаторів. Коригування моделі поведінки координаторів. Розширення джерел ресурсного забезпечення. Підтримка і розвиток ініціативи. Організація інформаційного обміну і контактів між координаторами центрів консультування з професійної кар'єри у ПТНЗ
Підсумковий аналіз	Підготовка даних для підсумкового аналізу та оцінки ефективності процесу супроводу. Розробка рекомендацій щодо підвищення якості навчання фахівців центрів і супроводу діяльності центрів. Створення перспективних проектів і програм підтримки супроводу професійної діяльності координаторів центрів консультування з професійної кар'єри у ПТНЗ

Висновки. Методичний супровід є складовою системи неперервної освіти, який можна уявити як рух від самоусвідомлення до самоствердження, самореалізації, самовдосконалення особистості. На якому б етапі професійного шляху не знаходився випускник ПТНЗ, він ніколи не вважатиме свою освіту завершеною. Тільки в постійному творчому пошуку, єднанні технології навчання дорослих із технологією самостійної роботи відбувається вдосконалення професійних навичок й умінь, розвиток творчого потенціалу, самоствердження людини як фахівця своєї справи.

Таким чином, отримані знання в процесі методичного супроводу створення центрів консультування з професійної кар'єри допоможуть розробляти стратегію розвитку центру з урахуванням вимог ринку праці. А також організовувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій; критично ставитися до того чи іншого аспекту розвитку нашого суспільства; уміти протистояти невпевненості та труднощам; займати позицію в дискусіях і висловлювати власні думки; бачити важливість політичного й економічного оточення та уміти організовувати свою роботу.

Література:

1. Любарєць В.В. Формування готовності учнів ПТНЗ до професійного самовизначення / В.В. Любарєць // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/.../Любарєць%20В.В.%20Форм>. – Назва з екрану.
2. Таріта Л.Г. Методичний супровід іноваційних процесів у районній освітній системі: дис. канд. Пед наук. — СПб., 2000. — 145 с.
3. CCETSW, Requirements and Regulations for the Diploma in Social Work, London, 1989.